

Chronimy Dzieci 1

SCENARIUSZ ZAJĘĆ DLA DZIECI
W WIEKU PRZEDSZKOLNYM
Z ZAKRESU PROFILAKTYKI PRZEMOCY
I WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO

FUNDACJA
DAJEMY
DZIECIOM
SIŁĘ

Chronimy Dzieci 1

SCENARIUSZ ZAJĘĆ DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM Z ZAKRESU PROFILAKTYKI PRZEMOCY I WYKORZYSTYWANIA SEKSUALNEGO

Copyright © Fundacja Dajemy Dzieciom Się

Tekst publikacji jest dostępny na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Tekst licencji dostępny jest na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Dajemy Dzieciom Się.

Fundacja Dajemy Dzieciom Się

ul. Walecznych 59

03-926 Warszawa

tel. 22 616 16 69

chronimydzieci@fdds.pl

fdds.pl

edukacja.fdds.pl

Opracowanie: **Joanna Marszał-Kotas, Katarzyna Seidel**

Layout i rysunki: **Ewa Brejnakowska-Jończyk**, www.ewa-bj.pl

Publikacja powstała dzięki dofinansowaniu w ramach Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” – zadanie publiczne „Bezpieczna i przyjazna szkoła – ocena szkół i placówek systemu oświaty realizujących politykę ochrony dzieci przed agresją i przemocą”

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

Druk publikacji został sfinansowany w ramach zadania publicznego pod nazwą „Ochrona dzieci przed przemocą - kształtowanie postaw społecznych braku przyzwolenia na przemoc wobec dzieci i gotowości reagowania w sytuacji zagrożenia dziecka” współfinansowanego ze środków m.st. Warszawy.

Wstęp

Zajęcia edukacyjne dla dzieci to propozycja z zakresu profilaktyki uniwersalnej. Realizacja tych zajęć może się przyczynić do wczesnego rozpoznania przez same dzieci trudnych, zagrażających sytuacji i reagowania na nie. Zajęcia profilaktyczne nie dają gwarancji ochrony dziecka przed krzywdzeniem, stają się jednak okazją do wyposażenia dzieci w wiedzę i umiejętności rozpoznawania zagrożenia oraz skutecznego reagowania. Ważne jest, by dzieci zwracały się do dorosłych o pomoc i umiały mówić o trudnej dla nich sytuacji na jak najwcześniejszym etapie.

Niniejszy scenariusz nie jest propozycją z zakresu edukacji seksualnej małych dzieci. Prezentowane ćwiczenia opierają się na podstawowych metodach pracy z dziećmi w zakresie profilaktyki wykorzystywania seksualnego. Tematy poszczególnych bloków tematycznych dotyczą edukacji na tematy nietykalności miejsc intymnych, prawa do decydowania o własnej cielesności, mówienia „nie”, emocji, ujawniania niepokojących sekretów oraz szukania pomocy.

Kanwą tematów poruszanych w scenariuszu jest akronim GADKI*, którego poszczególne litery wyznaczają zasady, przydatne w edukacji dziecka na tematy związane z ochroną dzieci przed przemocą i wykorzystywaniem:

G – gdy mówisz „nie”, to znaczy „nie”,

A – alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy,

D – dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które cię niepokoją,

K – koniecznie pamiętaj, że twoje ciało należy do ciebie,

I – intymne części ciała są intymne/ściśle prywatne.

Bloki zajęć odnoszące się do powyższych zasad zostały uzupełnione o temat wprowadzający – emocje. Część ta jest ważna ze względu na użyteczność rozpoznawania i nazywania emocji przez dziecko w procesie identyfikowania sytuacji potencjalnie mu zagrażających.

Podczas opracowywania scenariuszy poszczególnych zajęć użyte zostały profilaktyczne strategie edukacyjne. Wiele elementów proponowanych zajęć stworzono, opierając je na modelowaniu pożądanych zachowań u dzieci. W opinii autorek scenariusza w tej grupie wiekowej jest to najskuteczniejsza technika osiągnięcia założonych celów.

*Akronim GADKI powstał na potrzeby kampanii Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) nt. ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym „1 na 5”, która opiera się na idei prostych, codziennych rozmów (według wskazanych tematów) zwiększających świadomość i umiejętności dzieci i w ten sposób chroniących je przed zagrożeniami. Więcej informacji na www.gadki.fdds.pl.

Charakterystyka zajęć

Cele zajęć:

przekazanie dzieciom wiedzy na temat zagrożeń oraz rozwijanie umiejętności ochrony w sytuacjach wystąpienia zagrożenia przemocą poprzez:

- wzmocnienie w dziecku przekonania, że ma prawo czuć się bezpiecznie,
- podniesienie umiejętności identyfikacji sytuacji niebezpiecznych i zagrażających,
- przekazanie dziecku informacji o konieczności mówienia o zagrażającej sytuacji,
- dostarczenie informacji dotyczących sposobów działania w trudnej sytuacji.

Cele szczegółowe proponowanych zajęć oraz zakładane efekty są przedstawione w opisie każdego kolejnego spotkania.

Proponowany scenariusz jest pierwszym z serii wydawniczej Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) „Chronimy Dzieci”. Uzupełnieniem treści prezentowanych w niniejszym scenariuszu są scenariusze przeznaczone do wykorzystania w klasach 1-3 oraz 4-6 szkoły podstawowej. Scenariusz dla grupy przedszkolnej rekomendujemy wykorzystać również w pracy z klasami 0.

Czas trwania:

scenariusz obejmuje pięć tematów: emocje, bezpieczne zasady, czyli jak i gdzie szukać pomocy, rozróżnianie dobrego i złego dotyku, prywatność własnego ciała oraz rozpoznawanie dobrych i złych tajemnic. Dwa pierwsze tematy zostały zaplanowane do realizacji podczas bloków 40-minutowych. Każdy z tych dwóch bloków można podzielić na dwie 20-minutowe części. Pozostałe tematy zostały rozpisane na 20-minutowe bloki zajęć. Podany czas jest szacowany, rzeczywisty czas realizacji materiału będzie zależał od specyfiki grupy. Projektując taki czas trwania zajęć, autorki wzięły pod uwagę możliwość utrzymania koncentracji przez dziecko w wieku przedszkolnym. Dzieląc dwa pierwsze bloki na 20-minutowe części, uzyskujemy w sumie osiem bloków zajęć, trwających każdorazowo 20 minut:

1. Wiem, jak się czuję – cz. I
2. Wiem, jak się czuję – cz. II
3. Znam bezpieczne zasady – cz. I
4. Znam bezpieczne zasady – cz. II
5. Dobry i zły dotyk
6. Moje ciało należy do mnie
7. Nie lubię złych tajemnic
8. Trudne sytuacje. Gdzie szukać pomocy?

Rekomendujemy wykorzystanie pełnego, tworzącego całość, cyklu edukacyjnego. Istotne jest zachowanie kolejności tematów proponowanych w scenariuszu. Wielokrotnie realizacja tematu wymaga wykorzystania wiedzy lub umiejętności, które dzieci uzyskały na wcześniejszych zajęciach. Kwestię dostosowania czasu realizacji programu do możliwości uczestników pozostawiamy decyzji prowadzących, którzy najlepiej znają grupę, z którą pracują.

Dodatkowo do cyklu 8 spotkań przygotowany został scenariusz 30-minutowych zajęć bazujących na filmie animowanym „Gadki z psem” (dodatek). Zajęcia z wykorzystaniem filmu mogą poprzedzić przeprowadzenie 8 spotkań z dziećmi i być wstępem do poruszanej podczas kolejnych zajęć tematyki, a także pomóc określić tematy wymagające głębszego omówienia z dziećmi. Projekcja filmu z omówieniem wg zaproponowanego scenariusza może stanowić również podsumowanie zagadnień omawianych w czasie 8 spotkań i być okazją do utrwalenia zdobytej przez dzieci wiedzy. Dodatek może służyć również jako scenariusz krótkich zajęć z dziećmi i być wykorzystywany niezależnie od cyklu proponowanych 8 spotkań.

Odbiorcy:

dzieci w wieku przedszkolnym.

Miejsce:

sala przedszkolna, świetlica, zajęcia mogą być również prowadzone na wolnym powietrzu.

Materiały pozwalające na przeprowadzenie zajęć:

pomoce i materiały przydatne przy omawianiu każdego tematu zostały wymienione na początku każdego modułu.

Sprzęt:

tablica/flipchart, laptop/komputer z wyświetlaczem/tablica multimedialna, umożliwiająca wyświetlenie filmu z dźwiękiem.

Osoby prowadzące zajęcia:

osoby posiadające doświadczenie w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. Scenariusz skonstruowany został jako propozycja zajęć – każdy nauczyciel wie bowiem najlepiej, jakie metody są najskuteczniejsze w pracy z konkretną grupą. Ze względu na tematykę zajęć warto jednak uzupełnić lub odświeżyć podstawową wiedzę na temat przemocy i wykorzystywania seksualnego dzieci, przemyśleć strategię działania w przypadku wystąpienia trudnych, nieprzewidzianych sytuacji (np. ujawnienie doświadczania przemocy przez dziecko). Zachęcamy prowadzących do wzbogacania konspektów o sprawdzone przez siebie formy pracy z dziećmi.

Dla osób, które posiadają mniejsze doświadczenie w prowadzeniu zajęć profilaktycznych o tej tematyce, dostępna jest oferta szkoleniowa, przygotowująca do prowadzenia zajęć z dziećmi oraz z rodzicami, a także szkolenie uzupełniające, przygotowujące do pracy z rodzicami wg odrębnych scenariuszy. Więcej informacji o ofercie można znaleźć na stronie edukacja.fdds.pl w zakładce „szkolenia”.

Prowadzenie zajęć:

zachęcamy do włączenia zajęć do przedszkolnego programu profilaktyki przeciwdziałania przemocy i ochrony dzieci przed krzywdzeniem. Edukacja dzieci w takim zakresie jest jednym ze standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem, które powinna spełniać placówka pracująca z dziećmi. Więcej o standardach ochrony dzieci przed krzywdzeniem można znaleźć na stronie www.chronimydzieci.pl.

Metody pracy:

zajęcia prowadzone są w formie zabawowej przy wykorzystaniu dyskusji, odgrywania ról, rysunku a także projekcji filmu „GADKI z psem”. W scenariuszu wykorzystano historię Minki i Humorka – fikcyjnych postaci w wieku zbliżonym do wieku uczestników zajęć tak, by modelowanie dziecięcych zachowań było jak najskuteczniejsze.

We wszystkich zaproponowanych ćwiczeniach brano pod uwagę możliwości rozwojowe dzieci. Zachęcamy, aby podczas dyskusji i miniwykładów jak najczęściej pozwalać zabierać głos dzieciom. Dodatek - GADKI zakłada również wykorzystanie filmu animowanego.

Nie jest wymagana pisemna zgoda rodziców na udział dzieci w zajęciach, warto jednak poinformować ich o planowanym przeprowadzeniu zajęć z dziećmi. Sugerujemy także włączyć rodziców w realizację scenariusza poprzez udział w dodatkowych zadaniach przeznaczonych do wykonania w domu, odnoszących się do tematyki poszczególnych zajęć.

Wiem, jak się czuję – cz. I i II

Metody pracy:

praca w grupie, miniwykład, dyskusja, zabawa.

Sprzęt, materiały:

duży arkusz papieru/tablica magnetyczna, obrazki lub zdjęcia prezentujące wprowadzone zasady (załącznik 1), guma trenerska/plastelina/taśma klejąca/klej/magnesy; obrazki przedstawiające sześć podstawowych emocji (radość, smutek, złość, strach, wstręt i zaskoczenie, propozycja w załączniku 2), małe lusterko dla każdego dziecka, kredki.

Czas: **40'**

Wskazówka dla prowadzącego: rekomendujemy, by ten temat podzielić na dwie części po 20 minut.

Cele zajęć:

- przedstawienie zasad panujących na zajęciach,
- wprowadzenie w tematykę zajęć,
- wzmocnienie pozytywnych kontaktów społecznych w grupie,
- przekazanie dzieciom wiedzy i rozwijanie umiejętności rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- jakie zasady obowiązują podczas wszystkich zajęć,
- jak rozpoznawać i nazywać emocje,
- jak prezentować różne emocje.

Ćwiczenie 1. Przedstawienie programu i zasad (5 minut)

Prowadzący przedstawia dzieciom program i zasady:

Od dziś, przez kilka spotkań będziemy się uczyć, jak dbać o swoje bezpieczeństwo. Nasze zajęcia pomogą wam poznać bezpieczne zasady, te, które każdy przedszkolak powinien znać.

Na początku spotkania chcę, żebyście zapoznali się z dwiema zasadami naszych spotkań. Gdy ktoś z was będzie chciał coś powiedzieć, podniesie rękę, a ja wskażę osobę, która będzie mówić. To pierwsza zasada. Druga to: słuchamy, gdy mówi ktoś inny. Ważne jest, byśmy mogli usłyszeć każdą odpowiedź, bo jest ona bardzo ważna. Interesuje mnie, co macie do powiedzenia. Umówmy się, że nie będziemy sobie przerywać i będziemy słuchać siebie nawzajem.

Prowadzący pokazuje dzieciom przygotowane obrazki (załącznik 1) i przykleja do tablicy lub ściany.

Prowadzący podsumowuje:

Te dwie zasady będą zawsze obowiązywać podczas naszych zajęć. Przypominam, pierwsza z nich: podnosimy rękę, gdy chcemy coś powiedzieć, druga: słuchamy, co mówią inni.

Zajęcia, w których bierzecie udział, dotyczą bezpieczeństwa. Będziemy rozmawiać o tym, o czym trzeba wiedzieć, by być bezpiecznym. To są ważne sprawy, które dotyczą każdego człowieka.

W czasie naszych spotkań będą nam towarzyszyć dwie postacie: Minka i Humorek. To dwójka przyjaciół – przedszkolaków, które razem z nami będą się uczyć o bezpiecznych zasadach. Minka ma tyle lat, co wy. Mieszka z mamą, tatą, dziadkiem oraz młodszym bratem w wysokim bloku na 4. piętrze. W tym bloku mieszkają jeszcze jej dwie koleżanki z przedszkola. Minka lubi chodzić na basen, gdzie uczy się pływać. Ostatnio rodzice zapisali Minke na tańce.

Humorek to kolega Minki. Minka i Humorek chodzą razem do przedszkola. Humorek mieszka z rodzicami oraz starszą siostrą w domu z ogrodem. Humorek bardzo lubi, jak rodzice czytają mu książki. Sam jeszcze nie potrafi czytać, ale często ogląda obrazki w książkach. Ostatnio tato pokazał Humorkowi stronę w internecie, na której można znaleźć różne gry i zabawy dla dzieci. Niedawno Humorek zaczął chodzić na treningi karate.

Humorek i Minka dużo wiedzą o bezpieczeństwie i pomogą nam zrozumieć dobrze ten temat.

Ćwiczenie 2. Wprowadzenie tematu emocji (5 minut)

Prowadzący mówi:

Każde nasze zajęcia dotyczyć będą innej sprawy. Dzisiaj dowiemy się, co znaczy słowo emocje. To ciekawe słowo, posłuchajcie, co ja o nim wiem.

O tym, jak się czujecie, mówi wam wasze ciało – np. jeśli jesteście głodni, mówi wam o tym brzuch – wtedy czujecie głód. Kiedy jesteście zmęczeni, mówią wasze nogi, nie chcą dalej biegać i dają znak, że czas na odpoczynek. A o tym, w jakim jesteście nastroju, mówią wam właśnie emocje. Na przykład, jeśli jesteście weseli, to czujecie RADOŚĆ i ona jest dla was przyjemna. Jeśli jesteście smutni, pojawia się SMUTEK i może być on dla was nieprzyjemny. Smutek najczęściej pojawia się, gdy dzieje nam się coś przykrego, np. koleżanka nas przezywa albo ktoś nam coś zabrał, np. maskotkę. Każda emocja, nawet ta, której w tym momencie nie lubimy, jest bardzo ważna, bo informuje nas o tym, w jakim jesteśmy nastroju.

Ćwiczenie 3. Rozpoznawanie i pokazywanie emocji (30 minut)

Każde dziecko otrzymuje zestaw obrazków (załącznik 2), prezentujących minki.

Prowadzący mówi:

Każdy z was dostał zestaw obrazków. Oznaczają one różne emocje. Opowiem wam teraz o nich. Ta emocja to smutek (prowadzący pokazuje obrazek), nasza twarz jest wtedy

bardzo smutna, czasem w oczach pojawiają się łzy. Możemy czuć smutek, kiedy koleżanka nie chce się z nami bawić albo mocno uderzyliśmy się w kolano i bardzo nas boli. Niech każdy z was wybierze i pokaże minkę, która przedstawia smutek.

Prowadzący mówi, co oznaczają poszczególne obrazki, zwraca uwagę na uśmiech, łzy, zmarszczone brwi itd. Podaje przykłady sytuacji przy prezentacji każdej z nich. Mówiąc o sytuacji, prowadzący prosi, aby dzieci odnalazły wśród swoich obrazków odpowiednią minkę. Prosi by ją nazwały. „*Jak się czuje wtedy osoba, którą to spotkało? Jaka to emocja?*”.

Przykłady sytuacji:

1. W prezencie na urodziny dostałeś to, o czym marzyłeś (dopytujemy dzieci, co by to było).
2. Twój ulubiony miś został u babci i nie będziesz mógł się do niego przytulić dziś wieczorem przed spaniem.
3. Twoja koleżanka zabrała ci lalkę i nie chce jej oddać.
4. Twój brat nie chce się z tobą bawić.
5. Gdy jechałeś z mamą w windzie, na 2 piętrze do windy wszedł pan z wielkim psem, który zaczął głośno szczekać.
6. Tata nakrzyczał na Humorka, bo Humorek zapomniał kapci do przedszkola. Musieli wrócić się do domu i tata był zły, bo spóźnił się do pracy. Jak czuł się Humorek?

Prowadzący mówi:

Widzę, że potraficie rozpoznawać emocje. Teraz chciałbym/chciałabym sprawdzić, czy potraficie pokazać emocje, które poznaliście. Każdy z was dostanie małe lusterko, w którym będziecie pokazywać emocje, o których usłyszycie w historyjce. Słuchajcie uważnie, a gdy zrobię przerwę, pokażcie w lusterku minkę, o której będę czytać.

Prowadzący rozdaje każdemu dziecku lusterko, a następnie czyta dzieciom historyjki.

1. *Humorek i Minka bardzo lubili się ze sobą bawić. Często gdy się spotykali w przedszkolu, czuli RADOŚĆ (pauza). W przedszkolu zazwyczaj było bardzo wesoło, dlatego gdy kończył się dzień zabawy, wszystkim było trochę SMUTNO (pauza). Na szczęście, kolejnego dnia wszystkie zabawki znów czekały na dzieci.*
2. *Pewnego dnia Humorek nie przyszedł do przedszkola, a pani poprosiła Minkę, by stanęła w parze z innym kolegą. Minka rozłościła się wtedy i poczuła ZŁOŚĆ – zacisnęła usta i zmrużyła oczy (pauza). Wszyscy widzieli, że Minka się złości – miała zmarszczone brwi. Minka nie chciała z nikim iść za rękę na podwórko i pani z przedszkola powiedziała Mince, że koleżka może być smutno. Minka poczuła SMUTEK.*
3. *W przedszkolu była pora drugiego śniadania. Wszyscy siedzieli przy stolikach i czekali na swoje porcje. Nagle Humorek zobaczył swoją mamę. Bardzo go to ZASKOCZYŁO, bo mama przychodziła po niego zwykle dopiero po obiedzie. Okazało się, że to niespodzianka – mamie udało się wyjść wcześniej z pracy i mogła odebrać Humorka wcześniej z przedszkola. Humorek poczuł RADOŚĆ, to była świetna wiadomość.*

Prowadzący opowiada o innych emocjach, nawiązując do tych, które dzieci mogą czuć na co dzień:

Pamiętam, jak niektórzy z was przyszli po raz pierwszy do przedszkola, widziałem/widziałam, że się trochę baliście, pewnie czuliście STRACH. Teraz nikt z was się nie boi przychodzić do przedszkola, ale czasem może czuć SMUTEK, bo w domu zostają wasze zabawki i jesteście wtedy daleko od mamy/taty.

Emocje, o których rozmawiamy, przeżywają wszyscy ludzie – wasi koledzy i koleżanki, ale także rodzice i pani w przedszkolu. Przeżywamy różne emocje: strach, smutek, radość, zdziwienie, zaskoczenie, wstręt – pojawiają się one w różnych sytuacjach, dzieje się tak zawsze, gdy coś nam się przydarzy.

Prowadzący podsumowuje:

Dziś nauczyliście się nazywać i rozpoznawać emocje. To ważny temat. Każda emocja jest ważna – nie ma złych i dobrych emocji. Są jednak takie, które lubimy i są takie, których nie lubimy – wtedy mówimy o nich, że są trudne.

Prowadzący mówi dzieciom, by wybrały sobie jedną minkę spośród rozdanych w zestawach, zaprasza dzieci do stolików. Proponuje im, by pokolorowały wybraną przez siebie minkę.

Spotkanie 2

Znam bezpieczne zasady – cz. I i II

Metody pracy:

głosowanie, zabawa ruchowa, odczytanie historyjki, dyskusja, praca plastyczna.

Sprzęt, materiały:

kredki, obrazki bezpiecznych zasad, duże do powieszenia i małe do pokolorowania dla każdego dziecka (propozycja w załączniku 3), kartki A4, szablon drzewa zaufanych osób (bez liści, narysowany na dużym szarym papierze) – do samodzielnego przygotowania przez prowadzącego, klej/plastelina, kółka z papieru o średnicy 10 cm – po dwa, trzy dla każdego dziecka (załącznik 4).

Czas: **40'**

Wskazówka dla prowadzącego: rekomendujemy, by ten temat podzielić na dwie części po 20 minut.

Cele zajęć:

- nauczenie dzieci, że są zachowania, które mogą krzywdzić innych lub im się nie podobają,
- nauczenie dzieci bezpiecznych strategii reagowania i asertywnego mówienia „nie” (tzw. bezpiecznych zasad),
- nauczenie dzieci, że krzywdzenie jest nieakceptowane.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- jak należy zareagować, gdy ktoś robi mu coś, co mu się nie podoba lub je krzywdzi,
- komu może powiedzieć o tym, co się zdarzyło.

Wprowadzenie

Prowadzący mówi:

Pamiętacie Minkę i Humorka? Są przyjaciółmi, to znaczy, że bardzo się lubią i że często się bawią ze sobą. Wy pewnie też macie kolegów i koleżanki, z którymi bardzo lubicie się bawić. Są zabawy, które bardzo lubicie, są takie, których nie lubicie. Dobrze jest wiedzieć, co się lubi, a czego nie. Dziś dowiecie się, dlaczego jest to ważne.

Ćwiczenie 4. Lubię, nie lubię (10 minut)

Prowadzący mówi:

Ciekawa jestem, co lubicie, a czego nie lubicie. Będę wymieniać różne sytuacje, które różne osoby mogą lubić lub nie. Jeśli ktoś z was uzna, że nie lubi takich sytuacji, to wstaje. A jeśli ktoś lubi to, o czym będę mówić, to siedzi na swoim miejscu.

Przykłady:

- kłótnia z najlepszą koleżanką lub kolegą,
- rysowanie kredkami, zabawa klockami,
- oglądanie bajki, w której są wielkie, groźne stwory,
- krzyczenie mamy na ciebie,
- szczepienie/pobranie krwi,

Wskazówka dla prowadzącego: dzieciom może się mylić, kiedy mają wstawać, a kiedy siedzieć. Prowadzący może w trakcie przypominać dzieciom zasadę prostym komunikatem: lubimy – siedzimy, nie lubimy – wstajemy.

W czasie głosowania prowadzący na bieżąco odnosi się do wyborów dzieci:

Widzę, że część z was lubi rysować kredkami. Widzę, że nikt z was nie lubi się kłócić z kolegami i koleżankami, nie lubicie też, gdy mama na was krzyczy, może być wam wtedy przykro.

Gdy dzieci mają problem z decyzją, prowadzący może bardziej rozbudować opis:

Kiedy koleżanka nie chce się z nami bawić, a my bardzo byśmy chcieli, co wtedy czujemy? Lubimy tak się czuć?

Na koniec ćwiczenia prowadzący podsumowuje:

Są takie rzeczy lub sytuacje, które lubimy, i takie, których nie lubimy. Każdy z nas sam może zdecydować o tym, czy coś mu się podoba czy nie. Sytuacje, których nie lubimy, powodują, że jesteśmy smutni, zdenerwowani, czasem się boimy, zdarza nam się czasem płakać, może boleć nas nawet brzuch. Wtedy pojawia się strach, smutek lub złość. Inaczej jest, gdy coś lubimy, gdy jemy nasze ulubione lody albo świeci słońce i możemy się

bawić z koleżanką, jesteśmy zadowoleni i się cieszymy, czujemy radość – uśmiechamy się i chcemy to robić jak najczęściej. Bardzo ważne jest, żeby wiedzieć, co się lubi, a czego się nie lubi. Jeśli ktoś robi nam coś, czego nie lubimy, wtedy trzeba o tym powiedzieć na głos, a czasem zastosować bezpieczne zasady – teraz właśnie je poznamy.

Ćwiczenie 5. Bezpieczne zasady (15 minut)

Prowadzący mówi:

Czasem ktoś może robić coś, co nam się zupełnie nie podoba, czego nie lubimy i bardzo ważne jest, żeby wiedzieć, co robić w takich sytuacjach. Chciałabym, byście posłuchali historii, którą opowiedział mi Humorek. To było od razu po wakacjach, wszyscy wrócili do przedszkola. Było bardzo wesoło, dzieci dawno się nie widziały i bardzo się cieszyły na nowe zabawy. Okazało się, że do grupy Humorka i Minki dołączył jeszcze jeden chłopiec. Był wysoki i bardzo głośno się zachowywał. Zaczął przezywać Humorka i nasmiewać się z jego imienia. Humorkowi było bardzo smutno. Nie powiedział nic mamie ani tacie, bo się bał. Humorek przestał lubić swoje przedszkole.

Prowadzący pyta dzieci:

Jak czuł się Humorek?

Jak myślicie, czy czuł się bezpiecznie?

Czy chłopiec, który dołączył do grupy, robił dobrze?

Co powinien zrobić Humorek?

Prowadzący kończy historię:

Tak właśnie zrobił Humorek. Wiedział, że takie zachowanie jest złe i że on go nie lubi. Powiedział o wszystkim pani z przedszkola, mimo że się bał. Pani z przedszkola wytłumaczyła chłopcu, który przezywał Humorka i śmiał się z niego, że nie wolno przezywać i śmiać się z imion innych osób, bo to sprawia przykrość.

Jeśli ktoś nas bije, przezywa, wyśmiewa, zabiera nam coś albo nas straszy, wtedy nie czujemy się bezpiecznie. Jest to taka sytuacja, kiedy trzeba zastosować bezpieczne zasady. Bezpieczne zasady składają się z trzech kroków. Pierwszy krok to głośno powiedzieć „nie”, drugi krok szybko odejść, trzeci krok – powiedzieć komuś dorosłemu o tym, co się stało.

Prowadzący pokazuje poszczególne zasady na rysunkach i prosi dzieci o ich powtórzenie.

Ćwiczenie 6. Komu powiem? (15 minut)

Prowadzący mówi:

Humorek powiedział wszystko pani z przedszkola, ponieważ wiedział, że pani na pewno mu pomoże. Dobrze mieć takiego zaufanego dorosłego, któremu można powiedzieć o trudnej dla nas sytuacji. To taki dorosły, który nas rozumie, któremu możemy zaufać,

który wie, co można zrobić. Kto może być takim zaufanym dorosłym dla was? Dla jednych z was będzie to tata, dla innych mama, starszy brat, dziadek albo pani z przedszkola. Każdy z was dostanie takie specjalne drzewo, które się nazywa drzewo zaufanych osób. Na kółkach, które wam za moment rozdaję, narysujcie wasze bezpieczne osoby. To ważne, by pamiętać, że są wokół was tacy zaufani dorośli. Oni chcą i wiedzą, jak pomóc.

Wskazówka dla prowadzącego: prowadzący w czasie rysowania jest do dyspozycji dzieci, dopytuje o zaufanych dorosłych. Szczególną uwagę kieruje na te dzieci, które mają trudność z wykonaniem zadania. Zdarza się, że dzieci potrzebują pomocy w tym, by odnaleźć swojego zaufanego dorosłego, ponieważ mogą nie mieć w swoim bezpośrednim otoczeniu takiej osoby. Warto wówczas wskazać panią nauczycielkę z przedszkola czy kogoś zaufanego z dalszego otoczenia – ciocię itp. Dzieci mogą mieć wątpliwości i pytania, na które trzeba odpowiedzieć.

Po narysowaniu prowadzący wiesza obrazki dzieci na przygotowanym przez prowadzącego szablonie drzewa.

Prowadzący podsumowuje:

Dzisiaj nauczyliśmy się bardzo ważnych bezpiecznych zasad. Kiedy ktoś robi nam coś, co sprawia nam przykrość, wywołuje strach albo sprawia nam kłopot, trzeba wiedzieć, co należy wtedy zrobić.

Prowadzący pokazuje kolejno rysunki i rozdaje małe rysunki bezpiecznych zasad dzieciom. Prosi, by dzieci położyły je przed sobą i wspólnie z prowadzącym powtórzyły trzy bezpieczne zasady, wykonując jednocześnie trzy kroki na rozłożonych kartkach.

Pierwsza zasada – mówię „nie”.

Druga zasada – odchodzę.

Trzecia zasada – mówię zaufanemu dorosłemu.

Znacie już bezpieczne zasady i wiecie już, kim są zaufani dorośli. Warto pamiętać, by zwracać się do nich o pomoc. W czasie kolejnych spotkań będziemy ćwiczyć bezpieczne zasady w różnych sytuacjach.

Prowadzący zachęca dzieci, aby pokolorowały bezpieczne zasady.

Dobry i zły dotyk

Metody pracy:

rysowanie, dyskusja, historyjka.

Sprzęt, materiały:

obrazki prezentujące zmysły (propozycja – załącznik 5), zdjęcia np. z gazet, z książeczek dla dzieci przedstawiające dobry dotyk i bezpieczny kontakt, np. rozmowę, przytulanie itp. – do samodzielnego przygotowania przez prowadzącego, kredki, kartki A4 w liczbie odpowiadającej liczbie dzieci, ilustracje bezpiecznych zasad – na dużych kartkach (załącznik 3), ubranka do wycięcia (załączniki 7).

Czas: **20'**

Cele zajęć:

- przekazanie dziecku, że istnieją różne formy kontaktu i niektórych z nich może ono nie lubić lub są niedozwolone,
- przekazanie dziecku wiedzy, że nikt nie ma prawa zmuszać je do czynności powodujących dyskomfort, smutek czy strach.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- co to jest dobry i zły dotyk,
- że w sytuacjach, gdy ktoś stosuje zły dotyk, powinno zastosować bezpieczne zasady.

Prowadzący mówi:

W czasie ostatnich zajęć mówiliśmy o bezpiecznych zasadach, czyli takich, które stosujemy zawsze, gdy coś nas niepokoi lub gdy ktoś robi nam krzywdę. Dziś poznacie sytuacje, w czasie których można również stosować bezpieczne zasady.

Wprowadzenie: zmysły (4 minuty)

Prowadzący mówi:

O tym, jak się czujemy, jak już wiecie, mówią nam nasze emocje. O tym, co nas otacza, jak wygląda świat, mówią nam nasze zmysły. Każdy człowiek ma pięć takich specjalnych części w ciele, które pozwalają mu lepiej poznać świat. Pierwszy zmysł to oczy. Po co je mamy? Tak, one pozwalają nam wszystko zobaczyć: mamę, tatę, słońce, naszą koleżankę. Drugi zmysł to nos, który pozwala nam poczuć różne rzeczy. Wiemy, kiedy coś ładnie pachnie, taki zapach lubimy. Wiemy, kiedy śmierdzi i chcemy szybko stamtąd uciec. Mamy jeszcze uszy. Do czego one służą?

Dzieci wymieniają.

Tak, dzięki nim słyszymy, co się dzieje, że jedzie samochód i trzeba się zatrzymać albo że ktoś woła nasze imię. Jest jeszcze smak, on jest w naszej buzi na języku i pozwala nam rozpoznać różne smaki. Zmysłem jest też dotyk, mamy go na całym naszym ciele.

Czujemy, gdy ktoś nas dotyka, my też możemy dotykać różnych rzeczy – czujemy, jak coś jest gładkie albo ostre, ciepłe albo zimne. Na przykład kolce róży mogą nas ukłuć w palce, a gdy złapiemy za gorący kubek, możemy się oparzyć.

W czasie mówienia o zmysłach prowadzący może zadawać dzieciom pytania np.: *Co widzicie swoimi oczami teraz? Co teraz słyszycie? Jaki zapach lubicie najbardziej? Jaki smak ma czekolada?* W czasie mówienia prowadzący pokazuje obrazki z poszczególnymi zmysłami.

Prowadzący mówi:

Nasze zmysły pomagają nam poznawać świat, który jest wokół nas. Czasem nas też ostrzegają. Co się dzieje, jeśli czujemy albo widzimy dym z kuchni? No właśnie, to może być pożar i trzeba szybko zadzwonić po straż pożarną. Kiedy widzimy za ogrodzeniem dużego, groźnego psa, to nie wchodzimy za ogrodzenie. Nasz wzrok i słuch mogą nas ostrzec.

Dotyk też daje nam wiele informacji. Dotykamy różnych rzeczy, czasem są one miłe, czasem nie. Jest dotyk, który jest dla nas przyjemny, ale jest też taki, który nie jest miły i którego nie lubimy. Popatrzcie na obrazek, czy taki dotyk jest miły? (Prowadzący pokazuje kolejno obrazki.) Kto z was lubi dotykać puszystego kotka? No właśnie, niektórzy z was lubią, inni nie. A szarpanie to miły dotyk?

Dzieci odpowiadają.

Nie, szarpanie to zły dotyk, taki, którego nie lubimy.

Prowadzący podsumowuje:

Zmysły mogą nas ostrzec przed różnymi sytuacjami. Słuch może nam zasygnalizować, że ktoś do nas lub na nas krzyczy. Zmysł dotyku informuje nas, że ktoś nas głaszcze lub przytula, ale też o tym, gdy ktoś nas uderzy lub szarpnie. To, czego doświadczamy dzięki zmysłom, może być dla nas przyjemne lub nieprzyjemne – możemy to lubić albo nie. Na ostatnim spotkaniu rozmawialiśmy, co robić, gdy ktoś robi coś, czego nie lubimy. Pamiętajcie? Wtedy trzeba zastosować bezpieczne zasady.

Prowadzący wraz z dziećmi przypomina bezpieczne zasady.

Ćwiczenie 7. Dobry dotyk, bezpieczny dotyk (8 minut)

Prowadzący pokazuje dzieciom obrazki lub zdjęcia przedstawiające dobry dotyk i bezpieczny kontakt.

Prowadzący mówi:

Warto pamiętać, że nie wszystkie osoby mogą nas dotykać czy nawet z nami rozmawiać – np. z osobami, których nie znamy, nie powinniśmy w ogóle rozmawiać bez wiedzy mamy albo taty. Jeśli mamy wątpliwość, czy z tą osobą możemy rozmawiać, zapytajmy mamy albo taty. Wśród nas są też osoby nam bliskie – rozmawiamy z nimi, ale też przytulamy się do nich lub one przytulają nas, np. mama, tata lub babcia. Są też wokół nas osoby, z którymi nigdy tego nie robimy. Każdy z was dostanie teraz arkusz papieru. Narysujcie na nich osoby, które mogą was przytulać, głaszcą i dotykać.

Dzieci pokazują swoje kartki i wymieniają osoby. Prowadzący zbiera odpowiedzi.

Prowadzący podsumowuje:

Osoby, które narysowaliście, to osoby, które są dla was bliskie. Ich dotyk jest dla was przyjemny i ważny. Są też osoby, których nie znamy i które nie powinny nas dotykać, przytulać albo głaskać. Jeśli ktoś, kogo nie znamy, chciałby to zrobić – dotknąć nas lub przytulić, wtedy trzeba zastosować nasze bezpieczne zasady. Powiedzieć „nie”, odejść i powiedzieć o wszystkim zaufanemu dorosłemu.

Czasem może być też tak, że znacie jakąś osobę bardzo dobrze, ale dotyk jej jest dla was niemiły, nie lubicie go albo też jest inny niż zawsze. Wtedy warto zastosować nasze bezpieczne zasady i powiedzieć waszej zaufanej osobie (prowadzący ponownie pokazuje dzieciom ilustracje bezpiecznych zasad). Rysowaliśmy ostatnio taką osobę, pamiętacie? To te osoby, które zostały umieszczone na drzewku zaufania (prowadzący ponownie pokazuje dzieciom rysunki osób, które powstały na ostatnich zajęciach). Dorosła i zaufana osoba będzie wiedziała, co ma z tym zrobić i jak zaradzić.

Ćwiczenie 8. Bezpieczne zasady (8 minut)

Prowadzący mówi:

Teraz poćwiczmy to, czego się nauczyliście. (Prosi, by wszystkie dzieci wstały.) Opowiem wam historię, a wy pomyślcie, co mówią nam bezpieczne zasady w takich sytuacjach.

Prowadzący pokazuje na kolejne tablice i wspólnie z dziećmi realizuje kolejne kroki. Dzieci powtarzają głośno po prowadzącym.

Co możecie zrobić w sytuacji, gdy starsza siostra twojego kolegi zachęca cię, byś popoglądał z nią zdjęcia, które są tylko dla dorosłych? To jest niebezpieczna sytuacja, trzeba wtedy zastosować zasady, które znamy.

Co zrobić, gdy pani sąsiadka zaczyna na ciebie głośno krzyczeć? To też sytuacja, gdzie bezpieczne zasady się nam przydadzą.

Czasem do końca możemy nie wiedzieć, czy jest to sytuacja, w której trzeba zastosować bezpieczne zasady. Może być tak, że miły pan szuka swojego psa i prosi, byśmy mu pomogli. Czasem są takie sytuacje, że ktoś, kogo nie znamy, jest bardzo miły. Nasze emocje mówią nam, że to miła sytuacja, bo ten ktoś się do nas uśmiecha i jest ładny. Ale my nie znamy tej osoby, dlatego w tej sytuacji trzeba zastosować bezpieczne zasady i zapytać zaufanego dorosłego. On na pewno właściwie rozpozna taką sytuację.

Prowadzący podsumowuje:

To bardzo ważne, aby każdy z was umiał powiedzieć: „Nie zgadzam się! Nie chcę!”. Warto pamiętać o bezpiecznych zasadach, powiedzeniu „nie”, odejściu i powiedzeniu o tym, co się stało, zaufanej osobie. Jeśli macie wątpliwość, czy jest to bezpieczna sytuacja, zawsze zapytajcie o to dorosłego.

Zadanie domowe do wspólnego wykonania przez dzieci i rodziców:

Prowadzący daje rodzicom skserowane ubranka dziecięce (załącznik 7). W domu rodzice wraz z dziećmi wycinają poszczególne części garderoby. Dzieci przynoszą zestaw wyciętych ubranek na kolejne zajęcia.

Spotkanie 4

Moje ciało należy do mnie

Metoda pracy:

zabawa, dyskusja, miniwykład, głosowanie, zabawa ruchowa.

Sprzęt, materiały:

sylwetki dzieci w bieliźnie (załącznik 6), wycięte różne części garderoby: zestaw duży do pokazywania dzieciom, zestaw mały dla każdego dziecka (załącznik 7), klej lub plastelina – dla każdego dziecka, czerwone i zielone kółko o średnicy ok. 15 cm, wycięte z kolorowego papieru lub pomalowane farbami – do samodzielnego przygotowania przez prowadzącego (załącznik 9).

Czas: **20'**

Cele zajęć:

- przekazanie dziecku, że jego ciało jest jego własnością,
- przekazanie dziecku wiedzy, że nikt nie ma prawa zmuszać je do czynności powodujących dyskomfort, smutek, strach.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- co to są miejsca intymne,
- że nikt nie ma prawa go bić i stosować innych zachowań, które mu się nie podobają.

Ćwiczenie 9. Moje ciało należy do mnie (10 minut)

Prowadzący mówi:

Każdy z nas ma różne części ciała. Głowę, ręce, nogi, w środku jest serce, które bije, i żołądek, w którym jest to, co zjedliśmy na śniadanie. Codziennie się ubieramy, zakładamy swetry, spodnie, spódnice.

Prowadzący pokazuje po kolei wszystkie części garderoby i nazywa je.

Prowadzący mówi:

Wybierzcie ubranko, które najbardziej się wam podoba i przyklejcie na wasze postacie.

Prowadzący mówi:

Gdy jest zimno i idziemy na spacer, zakładamy czapkę, szalik, kurtkę i ciepłe buty. Są też takie sytuacje, kiedy ubieramy się tylko w strój kąpielowy – taki specjalny do pływania. Gdzie można chodzić w stroju kąpielowym? (plaża, basen, ogródek, w domu itp.)

Każdy człowiek ma różne części ciała i zakłada na nie różne ubrania. Niektóre części ciała zakrywa się kostiumem kąpielowym albo bielizną. Te miejsca na ciele, które zakrywamy bielizną albo kostiumem kąpielowym, nazywamy miejscami intymnymi. Te miejsca powinny być zakryte i nikt poza dzieckiem nie powinien ich oglądać albo dotykać. Nikt też – ani dorosły, ani dziecko – nie powinien pokazywać dzieciom swoich miejsc intymnych ani prosić o ich dotykane. Te części ciała są prywatne, czyli tylko twoje i powinny być zakryte.

Czasem się zdarza, że ktoś je ogląda – lekarz albo mama. Są to jednak wyjątkowe sytuacje. Wtedy takie osoby muszą wytłumaczyć dziecku, dlaczego to robią, a przy dziecku powinien być wtedy także zaufany dorosły.

Ćwiczenie 10. Dotyk dobry i zły (10 minut)

Prowadzący mówi:

Na poprzednich zajęciach mówiliśmy o dobrym i bezpiecznym dotyku oraz o złym, który nie jest bezpieczny. Dobry dotyk to taki, który lubimy, który jest miły i na który wyrażamy zgodę. Zły i niebezpieczny dotyk, to taki, który jest dla nas nieprzyjemny, możemy się go też bać. Niebezpieczny dotyk to też taki, którego nie chcemy lub kiedy uczestniczą w nim osoby, których nie znamy. Ważne jest, by rozpoznać, kiedy dotyk jest zły, a kiedy jest dobry. Dlatego teraz opowiem wam historie, jakie zdarzyły się Mince. Czy był to dobry czy zły dotyk? Pomóżmy Mince go rozpoznać. W rękach będę trzymać zielone i czerwone kółko. Wszystkie dzieci, które będą uważały, że jest to dobry dotyk, stają po stronie ręki, w której trzymam zielone kółko. Dzieci, które uważają, że jest to zły dotyk, stają po stronie ręki, w której trzymam czerwone kółko.

- 1.** *Minka była bardzo smutna, bo jej mama pojechała do szpitala. Minka martwiła się o mamę. Dziadek przytulił Minę i Minka od razu poczuła się lepiej. Czy dotyk dziadka, który przytulił Minę, był dobrym dotykiem?*
- 2.** *Minka posprzeczała się ze swoją koleżanką w przedszkolu. Koleżanka szarpnęła Minę za włosy i popchnęła ją na półkę z zabawkami. Czy dotyk koleżanki był dobrym dotykiem?*
- 3.** *Kolega z grupy Minki chciał ją dotykać w jej miejsca intymne. Jaki to dotyk?*

Tak, to zły dotyk – miejsca intymne to miejsca prywatne, których nikt nie powinien dotykać. W takiej sytuacji trzeba zastosować bezpieczne zasady.

Prowadzący podsumowuje:

Zły dotyk to taki, którego nie lubimy. Nikt nie może nas bić ani dotykać tak, jak tego nie lubimy. Gdy jest inaczej, trzeba zastosować bezpieczne zasady, które dobrze znacie.

Tajemnice dobre i złe

Metody pracy:
 historyjka, dyskusja.
Sprzęt, materiały:

dwie pudełka/koszyki na tajemnice – do samodzielnego przygotowania przez prowadzącego, pocięte paski z opisem tajemnic (załącznik 8).

Czas: **20'**

Cel zajęć:

- pokazanie różnicy między dobrymi i złymi tajemnicami,
- wskazanie dziecku zasadności mówienia innym o złych tajemnicach,
- nauczenie dziecka rozpoznawania dobrych i złych tajemnic.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- że nie wszystkie sekrety trzeba utrzymywać w tajemnicy,
- jak odróżnić tajemnicę dobrą od złej,
- jeśli je coś martwi lub czegoś się boi, powinno powiedzieć o tym osobie dorosłej.

Wprowadzenie w temat zajęć

Prowadzący pyta dzieci:

Czy słyszeliście kiedyś o tajemnicach? Czy mieliście kiedyś z kimś jakąś tajemnicę? Ja też miałam. Słyszałam, że tajemnica to coś, o czym nie powinniśmy mówić innym osobom. Ale tak naprawdę do końca tak nie jest. Są różne rodzaje tajemnic, takie których się nie mówi, i takie, o których trzeba powiedzieć zaufanej osobie. Dzisiaj nauczymy się, jak rozpoznawać takie tajemnice. To bardzo ważne zadanie.

Ćwiczenie 11. Tajemnice Minki i Humorka (10 minut)

Humorek i Minka też mają swoje sekrety, czyli tajemnice. Opowiem wam o tej, jaką miał Humorek i jego tata.

Pewnego dnia tato Humorka wcześniej odebrał go z przedszkola. Po drodze do domu wstąpili do kwiaciarni i tato kupił piękny bukiet kwiatów. Powiedział Humorkowi, że kwiaty są dla mamy, która ma dzisiaj urodziny. Tato powiedział jeszcze, że w domu zrobi dla mamy pyszny obiad, a Humorek będzie mógł mu pomagać. W domu zabrali się za przygotowywanie ulubionych naleśników mamy. Mama jednak długo nie wracała, a Humorek co chwilę dopytywał tatę, kiedy mama przyjdzie do domu. W końcu tato powiedział: „Zadzwonimy do mamy i zapytamy, gdzie jest. Chcesz z nią porozmawiać?”. Humorek bardzo chciał, bo już nie mógł się doczekać, kiedy mama wreszcie wróci do domu i razem zjedzą pyszne naleśniki. Tato dał Humorkowi słuchawkę telefonu i cicho powiedział: „Tylko nic nie mów o naleśnikach i kwiatkach, to tajemnica! Mama będzie miała niespodziankę”. Humorek porozmawiał z mamą i choć bardzo chciał jej powiedzieć, że dostanie piękny

bukiet kwiatów, nie pisnął ani słówka. Mama, gdy wróciła, była zaskoczona, bardzo się ucieszyła z prezentów, a tato pochwalił Humorka, że dotrzymał tajemnicy.

Po przeczytaniu historyjki prowadzący pyta dzieci:

Jaki był sekret Humorka i taty?

Czy Humorek powiedział mamie o sekrecie?

Czy to był dobry sekret?

Prowadzący mówi:

Dobra tajemnica to taka, z której jest dużo radości i wszyscy się nią cieszą. Takie tajemnice ja bardzo lubię, to są niespodzianki. Czy mieliście kiedyś z kimś taką dobrą tajemnicę?

Dzieci wymieniają swoje przykłady.

Trzeba wiedzieć, że są też inne tajemnice. Posłuchajcie, co przytrafiło się Mince.

Pewnego dnia, gdy Minka wyszła z dziadkiem na plac zabaw, spotkali znajomego pana, który zaczął z dziadkiem rozmawiać. Rozmawiali już bardzo długo i Mince znudziło się siedzenie z dziadkiem i jego znajomym na ławce. Powiedziała dziadkowi, że idzie do piaskownicy wybudować duży zamek. Gdy skończyła i chciała pokazać zamek dziadkowi, nagle podeszła dziewczyna, której Minka nie знаła. Nieznajoma dziewczyna zaczęła zagadywać Minkę: „Chodź, pokażę ci sekretne miejsce, pójdziemy szybko i zaraz wrócimy się bawić. To będzie nasz mały sekret, nikt się o nim nie dowie”. Dziewczyna była bardzo miła, ale Minka jej nie znała. Chciała powiedzieć jej, że nie może z nią pójść, ale niespodziewanie przyszedł dziadek, a dziewczyna szybko sobie poszła. Dziadek zapytał Minkę, czy zna tę dziewczynę. Minka odpowiedziała dziadkowi, że nie i opowiedziała, o czym mówiła nieznajoma dziewczyna. Dziadek pochwalił Minkę, że mu o tym powiedziała.

Prowadzący pyta dzieci:

Co nieznajoma dziewczyna zaproponowała Mince?

Czy tajemnica, którą nieznajoma dziewczyna podzieliła się z Minką (że pokaże jej sekretne miejsce i nikt inny nie będzie o nim wiedział), była dobrą tajemnicą?

Co zrobiła Minka?

Dzieci odpowiadają. Prowadzący mówi:

Osobom nieznanym nie wolno obiecywać dochowania tajemnicy – najlepiej w ogóle z nimi nie rozmawiać, a gdy zaczepiają dzieci, trzeba szybko o tym powiedzieć komuś dorosłemu – na przykład rodzicom, dziadkowi lub babci albo pani w przedszkolu. To była zła tajemnica. Zła tajemnica to też taka, która nas martwi i nie przynosi nikomu radości. Jak tylko rozpoznacie złą tajemnicę, szybko powiedzcie o tym zaufanej osobie, tak jak zrobiła to Minka.

Ćwiczenie 12. Rozpoznawanie dobrych i złych sekretów (10 minut)

Prowadzący mówi:

Czasem trudno jest rozpoznać złą i dobrą tajemnicę. Powiem wam, jak je rozpoznawać.

Przeczytam wam różne sekrety, jakie mieli Minka, Humorek i ich przyjaciele. Wy możecie im rozpoznać, czy to dobry sekret czy taki, o którym trzeba powiedzieć. Mamy dwa koszyki, jeden to koszyk radości i dobrych sekretów, drugi to koszyk złych sekretów, bo złe sekrety powodują, że martwimy się lub boimy. Poproszę jedną osobę o pomoc we wrzucaniu sekretów, a całą grupę, o pomoc w podjęciu decyzji.

Prowadzący przygotowuje dwa pudełka/koszyki/szufladki. Jedną z nich określa jako miejsce na złe sekrety, drugą – jako miejsce na dobre sekrety. Prowadzący prosi jedną osobę i ściszym głosem czyta sekret znajdujący się na kartce. Dzieci podpowiadają osobie, do którego koszyka powinna go wrzucić.

⇒ Załącznik 8

Prowadzący mówi:

Świetnie sobie poradziliście, teraz wiem, że znacie już różnicę między dobrą i złą tajemnicą. O złej tajemnicy trzeba zawsze powiedzieć zaufanej osobie, pamiętajcie o tym, bo to bardzo ważne. Czasem może się zdarzyć, że trudno będzie wam rozpoznać złą tajemnicę, wtedy trzeba powiedzieć o tym waszej zaufanej osobie. Ona na pewno będzie wiedziała, jak jest.

Spotkanie 6

Trudne sytuacje. Gdzie szukać pomocy?

Metoda pracy:

miniwykład, zabawa ruchowa.

Sprzęt, materiały:

dwa kółka o średnicy ok. 15 cm wycięte z kolorowego papieru
– czerwone i zielone – do samodzielnego przygotowania przez prowadzącego (załącznik 9).

Czas: **20'**

Cel zajęć:

- zachęcanie dzieci do szukania pomocy w sytuacjach trudnych dla siebie i innych,
- przedstawienie osób i miejsc, w których każde dziecko może szukać pomocy w trudnych sytuacjach.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- że w sytuacjach trudnych należy stosować bezpieczne zasady,
- że mogą mu się przytrafić różne sytuacje, także trudne,
- kiedy i jak informować o zagrożeniu swojego bezpieczeństwa.

Wprowadzenie w temat (5 minut)

Prowadzący pokazuje dzieciom jeden zestaw kółek i pyta:

Zgadnijcie, co oznaczają te kolory? Gdzie je widzieliście? Tak, to takie kolory, na które zwracamy uwagę, gdy przechodzimy przez ulicę. Co nam mówi światło zielone? Co nam mówi światło czerwone?

Dzieci odpowiadają – najczęściej mówią, że czerwone znaczy stój, a zielone – możesz iść.

Światło czerwone znaczy STOP, w naszej zabawie będzie oznaczało: „Niebezpieczeństwo”. Światło zielone, które na drodze oznacza MOŻESZ IŚĆ, u nas będzie oznaczało: „Wszystko dobrze, jest bezpiecznie”.

Są takie sytuacje w naszym życiu, w których możemy wykorzystać światła, które znamy z przejścia dla pieszych. Podam wam przykład. Gdy ktoś krzyczy na kogoś, to jest to sytuacja, w której dajemy czerwone światło, tak jakbyśmy mówili STOP. Gdy ktoś kogoś bije, też dajemy światło czerwone! To oznacza – STOP, nie wolno nikogo bić. A kiedy bawimy się razem w przedszkolu i jest nam wesoło, to możemy dać takiej sytuacji zielone światło, bo jest ona dla nas bezpieczna.

Ćwiczenie 13. Rozpoznajemy bezpieczne i niebezpieczne sytuacje (15 minut)

Prowadzący mówi:

Dziś opowiem wam o tym, jak Minka i Humorek uczyli się rozpoznawać trudne sytuacje. Potrafią już wiele rzeczy, tak jak wy. Wiedzą, co lubią, a czego nie lubią, co ich smuci, a co złości, wiedzą też, że nie wszystkie sekrety są dobre, bo niektóre sprawiają, że jesteśmy smutni albo się boimy. Znają też bezpieczne zasady.

Prowadzący tłumaczy dzieciom zasady zabawy:

Teraz pobawimy się w zabawę, w której będziemy oceniać, czy sytuacja zasługuje na zielone światło i jest bezpieczna, czy jest to sytuacja, w której powinniśmy uważać albo powiedzieć stop – czyli zasługująca na czerwone światło.

Po prawej stronie sali będzie strefa czerwona, a po lewej – zielona.

Posłuchajcie historii, które przytrafiły się Mince i Humorkowi. Zastanówcie się, czy były to sytuacje bezpieczne czy jednak nie i jakie światło im dajecie. Jeżeli dajecie światło zielone, to stańcie w strefie zielonej. Jeżeli natomiast sytuacja jest niebezpieczna, to dajemy jej czerwone światło, czyli stajemy w strefie czerwonej.

Prowadzący przedstawia pięć historii. Każdą historię i wskazany kolor światła omawiamy z całą grupą.

Historia 1

Humorek powiedział, że po treningu karate przyszedł trener i chciał pomóc się ubrać Humorkowi i innym chłopcom. Humorek powiedział, że przecież potrafi sam to zrobić, ale trener zaczął na niego krzyżeć. Zagroził, że jak Humorek go nie posłucha, to nie będzie mógł więcej przychodzić na treningi. Humorkowi bardzo się to nie podobało.

Jakie światło damy tej sytuacji? Humorek, tak jak wy, uznał, że to sytuacja na czerwone światło. Zastosował bezpieczne zasady, wybiegł z szatni i powiedział o tym tacie, który czekał na Humorka. Tato wiedział, co dalej zrobić, by Humorek był bezpieczny.

Historia 2

Gdy Minka bawiła się na podwórku, podszedł do niej pan, który był bardzo smutny. Powiedział, że zgubił psa i bardzo prosił, by Minka mu pomogła szukać tego psa.

Jaki światło damy w tej sytuacji? Co powinna zrobić Minka? Minka dała czerwone światło. Nie wolno iść nigdzie z nieznanym, nawet jeśli szuka swojego psa albo nas o coś prosi. Nawet wtedy, gdy jest bardzo miły. O takim spotkaniu trzeba szybko komuś powiedzieć. Jak myślicie – komu?

Historia 3

Minka była na urodzinach u koleżanki, były wspólne zabawy i tańce. Na urodziny przyszedł też cioteczny brat koleżanki, który chodzi już chyba do czwartej klasy. Brat koleżanki wymyślił taką zabawę, żeby wszystkie dziewczynki zdjęły majtki, a on im robi śmieszne zdjęcia.

Jakie światło damy w tej sytuacji? Co powinna zrobić Minka? Oczywiście czerwone światło, nikt nie może kazać nam się rozbierać ani dotykać miejsc intymnych. Nikt nie może robić nam również takich zdjęć. Szybko musimy odejść i powiedzieć o tym zaufanej osobie.

Historia 4

Koleżanka Minki i Humorka powiedziała, że na basenie w szatni jest taki pan, który podgląda, jak dzieci się przebierają.

Jak myślicie, jakie światło będzie najlepsze dla tej sytuacji? Minka i Humorek też dali czerwone światło, bo wiedzieli, że nikt nie może nikogo podglądać.

Historia 5

Humorek zjadł obiad i chciał posłuchać muzyki, którą bardzo lubi. Gdy włączył komputer, otworzyła się jakaś dziwna strona, której Humorek wcześniej nie widział. Chyba była to strona dla dorosłych, bo były na niej zdjęcia dorosłych osób, bez ubrań.

Jakie światło damy w tej sytuacji? Humorek też dał czerwone światło. Kiedy korzystacie z internetu ważne jest, by obok była osoba dorosła. W takich sytuacjach ona wie, jak pomóc i co zrobić.

Prowadzący pyta dzieci, które z nich korzystają w domu z komputera, następnie mówi:
Znacie Necia, którego znają Minka i Humorek? To taki robocik. Necio pokazuje dzieciom, jak bezpiecznie korzystać z komputera i internetu. Z Neciem zapoznam was na innych zajęciach.

Prowadzący podsumowuje zajęcia:

Ważne jest, byście pamiętali o czerwonym i zielonym świetle. Gdy zapala się czerwone światło, zawsze stosujcie bezpieczne zasady i szybko mówcie o tym zaufanej osobie dorosłej.

Prowadzący prosi, by każdy po kolei wymienił jedną taką osobę, którą rysował w czasie poprzednich zajęć.

Prowadzący mówi:

Bardzo dobrze. Nie zapominajcie o tych osobach. One wiedzą, co zrobić w czasie trudnych sytuacji i na pewno wam pomogą. Dziś nasze zajęcia o bezpieczeństwie się kończą. Mam nadzieję, że już teraz będziecie wiedzieć, co należy zrobić w różnych trudnych sytuacjach. Zawsze, kiedy jesteście smutni, boicie się czegoś, ktoś wam dokucza, krzyczy na was albo was bije lub robi coś, czego nie lubicie, trzeba powiedzieć zaufanemu dorosłemu o tym, co was spotkało.

Scenariusz zajęć Gadki z psem

Metody pracy:

projekcja filmu, dyskusja.

Sprzęt, materiały:

laptop/komputer z wyświetlaczem, umożliwiający wyświetlenie filmu (film dostępny online na stronie www.gadki.fdds.pl), zestaw składający się z dwóch (czerwonych i zielonych) pićczek/klocków/kartek, itp. – po jednym dla każdego dziecka

Czas: **30'**

(zaproponowane zajęcia można także podzielić na dwie lub więcej części, robiąc przerwę po każdej z 5 liter i zasad)

Cel zajęć:

- nauczenie dzieci zasad, które mogą pomóc ochronić je przed wykorzystywaniem seksualnym,
- rozwijanie umiejętności rozpoznawania sytuacji trudnych i niebezpiecznych oraz umiejętności reagowania na nie.

Po zakończeniu zajęć dziecko wie:

- jak rozpoznać sytuację zagrażającą jego bezpieczeństwu,
- jak reagować w sytuacjach związanych z zagrożeniem przemocą lub wykorzystywaniem seksualnym.

Wprowadzenie

Prowadzący mówi:

Ciekawa jestem, kto z was ma w domu jakieś zwierzę? Słyszę, że macie różne zwierzęta: chomiki, świnki morskie, psy i koty, niektórzy z was mają rybki. Co można robić ze zwierzakami? Oczywiście można je karmić, wyprowadzać je na spacer, głaskać, można się z nimi bawić, biegać. Dziś chciałabym, abyście poznali zwierzaka, którego ja dobrze znam. To pies, który potrafi mówić i uczy dzieci zasad, dzięki którym mogą czuć się bezpieczne. Chciałabym, byście uważnie obejrzeli ze mną film i spróbowali zapamiętać jak najwięcej zasad, o których będzie opowiadał pies.

Prowadzący puszcza całość filmu, a następnie – w celu omówienia wszystkich zasad – wyświetla jego fragmenty. Wstęp oraz pierwszą zasadę: „G – gdy mówisz «nie», to znaczy «nie»” obejmuje fragment 0.00–1.09.

Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat filmu:

Co ważnego powiedziała nam pies? Tak, pies nauczył nas, że mamy prawo powiedzieć „nie”. A kto z was zapamiętał, w jakich sytuacjach możemy lub powinniśmy powiedzieć „nie”? Pies z filmu mówił, że jeśli ktoś zachęca was, żebyście gdzieś poszli, pojechali lub coś zrobili, a waszych rodziców nie ma w pobliżu i nie możecie zapytać ich o zgodę, powiedzcie „NIE”. To ważna zasada i chciałabym, żebyśmy wszyscy dobrze ją zapamiętali. Sprawdźcie, czy dobrze ją zrozumieliście. Będziemy sobie teraz wyobrażać różne sytuacje i jeżeli uznacie, że trzeba odmówić, podnieście czerwoną piłeczkę/klocek/kartkę, tak abym mogła ją zobaczyć. Jeśli sytuacja jest bezpieczna i można się na nią zgodzić, podnieście zieloną piłeczkę/kartkę/klocek.

Prowadzący rozdaje każdemu dziecku po dwie pomoce dydaktyczne (klocki, kartki, piłeczki, itp.) w kolorze zielonym i czerwonym. Następnie podaje przykłady sytuacji. Na bieżąco komentuje decyzje dzieci, wyjaśniając ewentualne wątpliwości.

1. Sąsiadka zaprasza cię do swojego mieszkania i chce poczęstować cię kawałkiem ciasta. Co jej odpowiesz?
2. Koleżanka z przedszkola prosi cię, żebyś stał z nią w parze.
3. Starszy kuzyn chce pokazać ci film. Mówi, że to film tylko dla dorosłych.
4. Pan od tańców chce pomóc ci się przebrać po zajęciach, chociaż przecież sam doskonale to potrafisz.
5. W przedszkolu kolega chce wejść z tobą do toalety.
6. Pani w przedszkolu zmusza cię do zjedzenia zupy, której nie lubisz.
7. Na spacerze w parku podchodzi do ciebie pan, którego nie znasz, i chce zrobić ci zdjęcie.

Wskazówka dla prowadzącego: Ważne jest, aby zachęcać wszystkie dzieci do wypowiedzenia się. Warto pytać dzieci, jak rozumieją przedstawione sytuacje, i na bieżąco omawiać wszelkie wątpliwości. Dyskusję dobrze podsumować wskazówką, że gdy dziecko będzie mieć wątpliwość, czy w danej sytuacji należy odmówić, powinno zawsze zapytać o to rodziców. Prowadzący powinien podkreślić, że zgoda rodziców jest zawsze potrzebna, a rodzice w każdej sytuacji powinni wiedzieć, gdzie dziecko przebywa.

Prowadzący podsumowuje:

Widzę, że dobrze rozumiecie pierwszą zasadę. Powtórzmy ją sobie wspólnie: „Gdy mówisz «nie», to znaczy «nie»”. Posłuchajcie teraz kolejnej zasady, o której powie nam pies.

Prowadzący puszcza fragment filmu Gadki z psem prezentujący zasadę: „A – alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy” (1.1–2.21).

Prowadzący mówi:

Pies przedstawił nam ważną zasadę: „A – alarmuj, gdy potrzebujesz pomocy”. Kto z was wie, co to znaczy „alarmować”? Tak, „alarmować” to znaczy „wołać na pomoc, krzyknąć, zadzwonić do rodziców lub do innej bliskiej osoby”.

A co możemy wołać, gdy chcemy kogoś zaalarmować? Pamiętajcie, co odpowiedział nam pies? Możemy zawołać: „Na pomoc!”, „Ratunku!”, „Pali się!”. Możemy też krzyknąć: „Potrzebuję pomocy!”. Możemy również wołać rodziców lub inną bliską osobę, która jest w pobliżu.

Wiemy już, co możemy krzyczeć, gdy potrzebujemy pomocy. Teraz zaproszę obok siebie kilka osób i będziemy ćwiczyć alarmowanie – kto chciałby pokazać, jak należy alarmować?

Prowadzący zaprasza kilkoro dzieci na środek, zwracając uwagę, by wśród nich znalazły się też dzieci mniej śmiałe. Następnie każdemu z dzieci zadaje sytuację do przećwiczenia, prosząc, aby dziecko głośno zaalarmowało. Po każdej sytuacji prowadzący pyta pozostałe dzieci, jak jeszcze można było w tej sytuacji zaalarmować (co wołać lub co zrobić).

Przykłady sytuacji:

1. Podczas zakupów w sklepie z mamą nieznajoma pani nagle bierze cię za rękę.
2. Podczas zabawy w piaskownicy podchodzi do ciebie starszy chłopiec i sypie ci piaskiem na głowę.
3. W sali zabaw nieznajoma dziewczynka ciągle cię popycha i nie pozwala ci zjechać ze zjeżdżalni.
4. Na podwórku podczas zabawy w chowanego podchodzi do ciebie pan, którego nie znasz, i mówi, że pokaże ci, gdzie się schowały dzieci. Musisz tylko z nim pójść.

Prowadzący mówi:

Wiemy już, co to znaczy „alarmować” i jak można to zrobić. Jesteście ciekawi, co jeszcze chce nam powiedzieć pies z filmu?

Prowadzący puszcza fragment filmu Gadki z psem prezentujący zasadę: „D – dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które cię niepokoją” (2.21–3.10).

Prowadzący mówi i zachęca dzieci do aktywnego włączania się w dyskusję:

Kolejna ważna zasada dotyczy tajemnic i sekretów. Powiedzcie mi, czy dzieci mogą mieć swoje tajemnice? A czy każda tajemnica może być utrzymywana w sekrecie? Usłyszeliśmy, że tajemnice mogą być dobre i złe. Kto mi powie, jak rozpoznać dobrą tajemnicę? A na czym polega zła tajemnica?

W filmie pojawiło się słowo „niepokoić”. Co ono znaczy?

Wskazówka dla prowadzącego: Dzieci prawdopodobnie będą podawać przykłady dobrych i złych tajemnic wymienionych w filmie. Warto zadbać o to, żeby w podsumowaniu pojawiły się następujące informacje:

- zła tajemnica może wzbudzić strach, złość lub wstyd,
- zła tajemnica to taka, do której namawia nas osoba, której nie znamy,
- zła tajemnica wiąże się ze zrobieniem komuś przykrości np. wyśmianiem, zawstydzeniem
- zła tajemnica to taka, o której nie można powiedzieć rodzicom, pani w przedszkolu lub innym bliskim osobom, nawet jeżeli o jej dochowanie prosi osoba, którą znamy

Prowadzący mówi:

Złych tajemnic nie można ukrywać. Pamiętajcie, dobrze zrobicie, jeśli o nich powiecie osobie, której ufacie. Jeśli macie wątpliwość, czy jakaś tajemnica jest dobra, czy zła, zapytajcie o to zaufaną osobę dorosłą.

Każdy z nas ma w otoczeniu taką osobę, której może powiedzieć o każdej tajemnicy. Może to być babcia, mama, tata, pani z przedszkola. Komu wy możecie powierzyć swoją tajemnicę? Zastanówcie się i po kolei powiedzcie mi, kim jest ta osoba.

Wskazówka dla prowadzącego: Dzieci często wymieniają osoby powszechnie uważane za godne zaufania, np. policjanta, strażnika miejskiego, strażaka. Podczas dyskusji należy naprowadzać dzieci na osoby z bliskiego otoczenia, z którymi dziecko ma częsty kontakt: rodzice, dziadkowie, starsze rodzeństwo, nauczycielka z przedszkola.

Jeżeli dzieci są już po zajęciach z cyklu Chronimy Dzieci 1, można postąpić się przygotowanym wcześniej drzewem zaufanych dorosłych, ilustrującym zaufane osoby z otoczenia dziecka (spotkanie 2 – Znam bezpieczne zasady, ćwiczenie 6 – Komu powiem?).

Prowadzący mówi:

Czy zapamiętaliście trzecią zasadę? Kto ją nam wszystkim powtórzy? „D – dobrze zrobisz, mówiąc o tajemnicach, które cię niepokoją”. To bardzo ważna zasada. Zostały nam jeszcze dwie – chcecie je poznać?

Prowadzący puszcza fragment filmu Gadki z psem prezentujący kolejną zasadę: „K – koniecznie pamiętaj, że twoje ciało należy tylko do ciebie” (3.10–3.44).

Prowadzący zadaje dzieciom pytania ułatwiające zrozumienie i zapamiętanie zasady związanej z cielesnością:

1. Czy każdy może złapać was za rękę?
2. Czy zawsze możemy się przytulić do kolegi lub koleżanki z przedszkola?
3. A czy można się bić?
4. A czy możemy sobie przybijać „piątki”?
5. Czy lubicie, gdy ktoś was łaskocze?
6. Czy możemy odmówić, gdy ktoś chce nas dotknąć?
7. Co możemy zrobić, gdy ktoś chce nas przytulić, pogłaskać, połaskotać albo pocałować, a my nie mamy na to ochoty?

Prowadzący podsumowuje dyskusję:

Widzę, że dobrze rozumiecie, że to wy macie prawo decydować o tym, kto może dotykać waszego ciała. O tym właśnie mówi nam zasada: „Koniecznie pamiętaj, że twoje ciało należy tylko do ciebie”. Jeżeli ktoś – osoba dorosła albo inne dziecko – was dotyka, a wy tego nie chcecie, powiedzcie: „Nie zgadzam się”, „Nie rób tego”, „Nie chcę, żebyś to robił”. W takiej sytuacji możecie też zawołać kogoś na pomoc, czyli zaalarmować. Można również odsunąć się od takiej osoby.

Wskazówka dla prowadzącego: Dzieci często utożsamiają niechciany dotyk z bólem. Ważne, aby dyskusja doprowadziła grupę do wniosku, że również łaskotki lub pocałunki mogą być nieprzyjemne bądź niechciane i że nie trzeba się na nie zgadzać. Podczas tego ćwiczenia można się posłużyć dodatkowymi materiałami, np. zdjęciami lub ilustracjami, przedstawiającymi różne rodzaje dotyku: przytulanie, podawanie ręki, łaskotanie, pocałunek itd. (do samodzielnego przygotowania przez prowadzącego).

Prowadzący mówi:

Na sznurku wisi już ostatnia literka. Zobaczmy, co się pod nią kryje.

Prowadzący puszcza fragment filmu Gadki z psem prezentujący ostatnią zasadę: „I – intymne części ciała są szczególnie chronione” (3.44-4.22).

Prowadzący mówi:

Pies przypomniał nam o tym, że każdy z nas ma intymne części ciała. Intymne, czyli prywatne i zakryte. Czym je zakrywamy? Te części ciała są zakryte prawie cały czas majteczkami, koszulką albo kostiumem kąpielowym. Czy możemy dotykać lub oglądać intymne części ciała innych osób? A czy inne osoby mogą nas dotykać lub oglądać nasze części intymne?

Może się zdarzyć, że intymne części ciała będzie chciał zobaczyć np. lekarz. Zawsze jednak powinien robić to w towarzystwie rodziców, uprzedzić i opowiedzieć, po co to robi. W innych sytuacjach części intymne waszego ciała są zakryte – czyli niedostępne dla innych osób. Nikt nie ma prawa was tam dotykać ani oglądać. Jeżeli natomiast tak się stanie – należy powiedzieć „nie”, odsunąć się lub uciec od takiej osoby, zaalarmować oraz koniecznie powiedzieć o tym osobie, której ufacie, np. rodzicom, babci albo mnie.

Wskazówka dla prowadzącego: Ta część często budzi obawy osób prowadzących. Należy pamiętać, że jej celem jest przekazanie dzieciom ważnej zasady dotyczącej ochrony przed wykorzystywaniem seksualnym. Może się zdarzyć, że dzieci zaczną wymieniać konkretne nazwy miejsc intymnych, również te uznawane za wulgarne. Wówczas warto wygasić podawanie przykładów nazw i podsumować, że wszystkie wymienione przez dzieci nazwy dotyczą miejsc intymnych, które powinny być szczególnie chronione – bez względu na to, jak są nazywane.

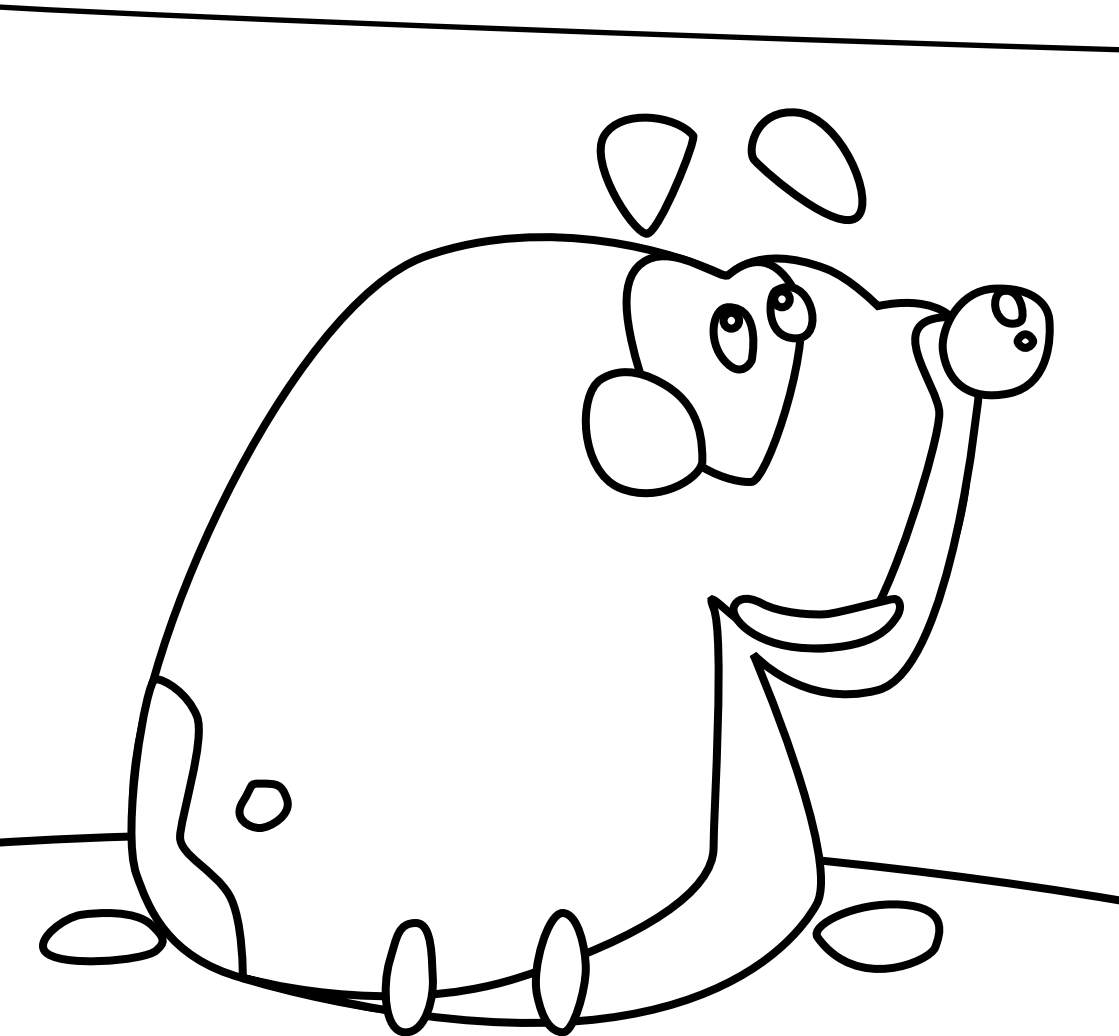
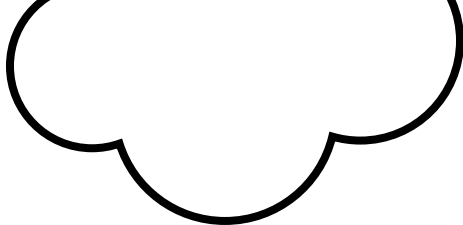
Prowadzący puszcza dzieciom końcówkę filmu z podsumowaniem. Na koniec warto powtórzyć wspólnie z dziećmi wszystkie zasady i pytać, jaka zasada kryje się pod wybraną literą.

Prowadzący podsumowuje całe zajęcia:

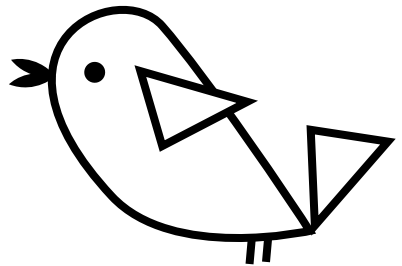
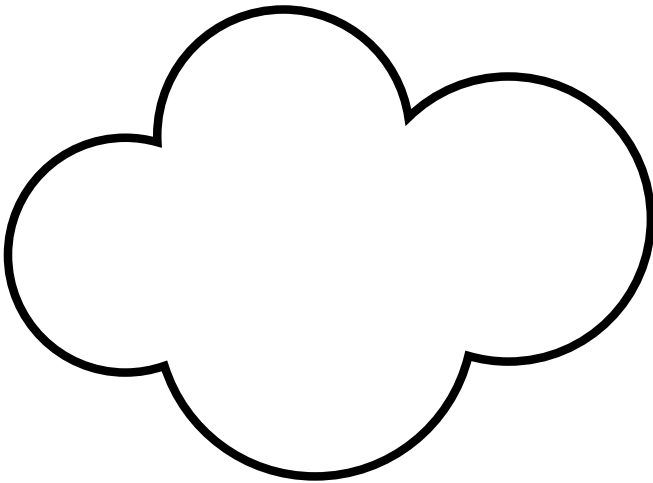
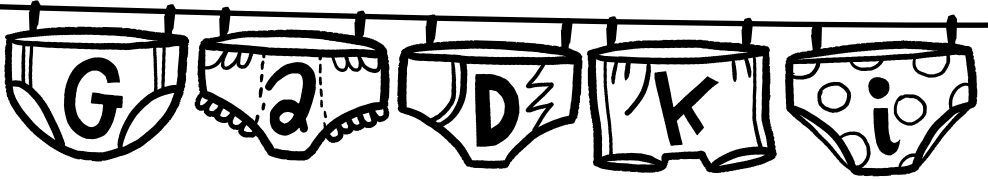
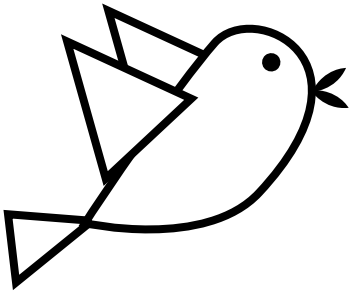
Chciałabym, żebyście dobrze zapamiętali te zasady – są bardzo ważne. W przedszkolu będziemy jeszcze do nich wracać i sobie o nich przypominać w różnych sytuacjach. Teraz rozdaję wam kolorowankę – przedstawia ona napis „GADKI”. Możecie pokolorować litery tworzące napis. Po przyjeździe do domu zapytajcie rodziców, czy znają GADKI i zasady, o których dzisiaj rozmawialiśmy. Pokażcie im też wasze kolorowanki.

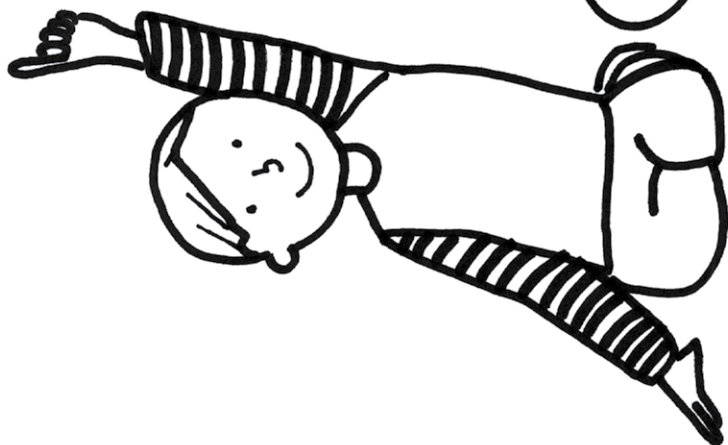
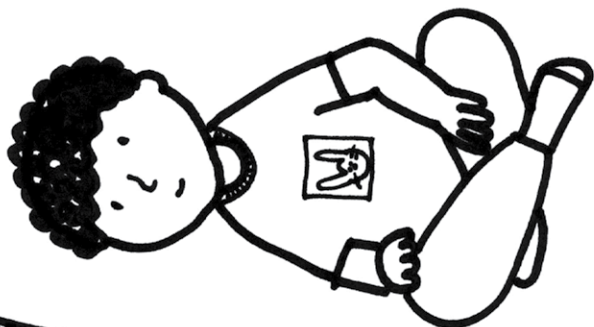
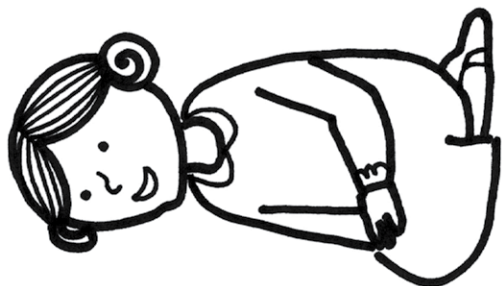
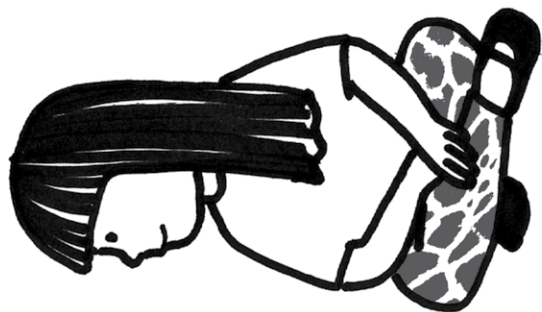
karta pracy GADKI

Pokoloruj.

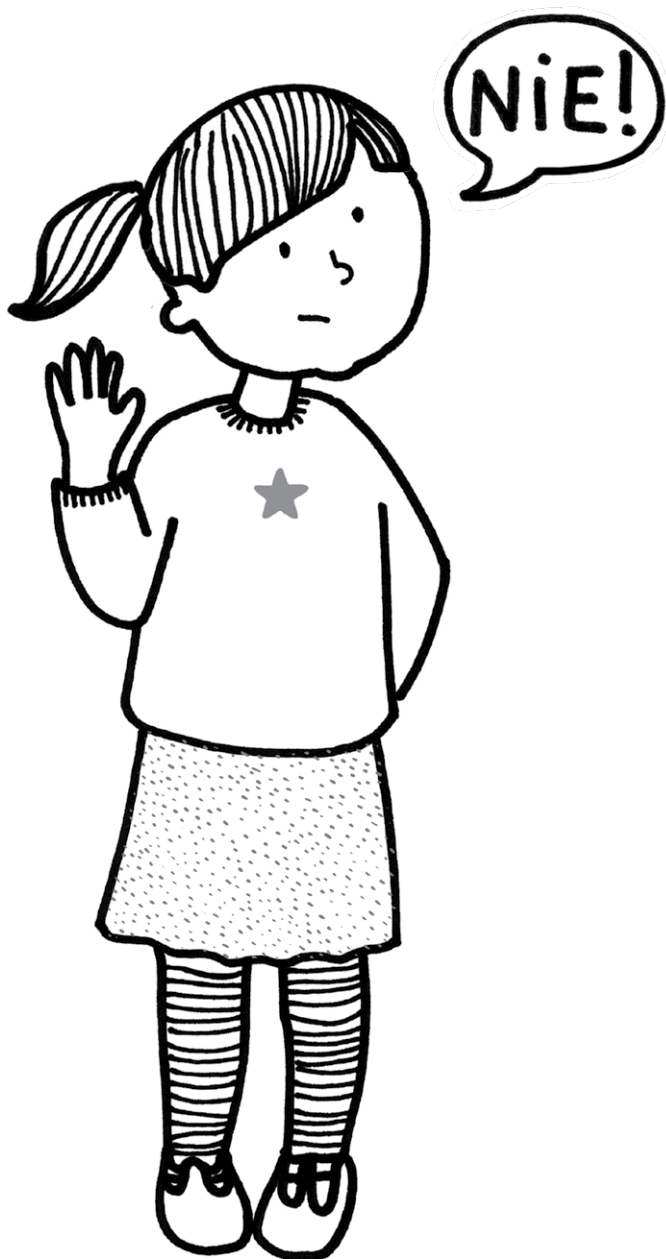
Dowiedz się więcej. Wejdź na gadki.fdds.pl

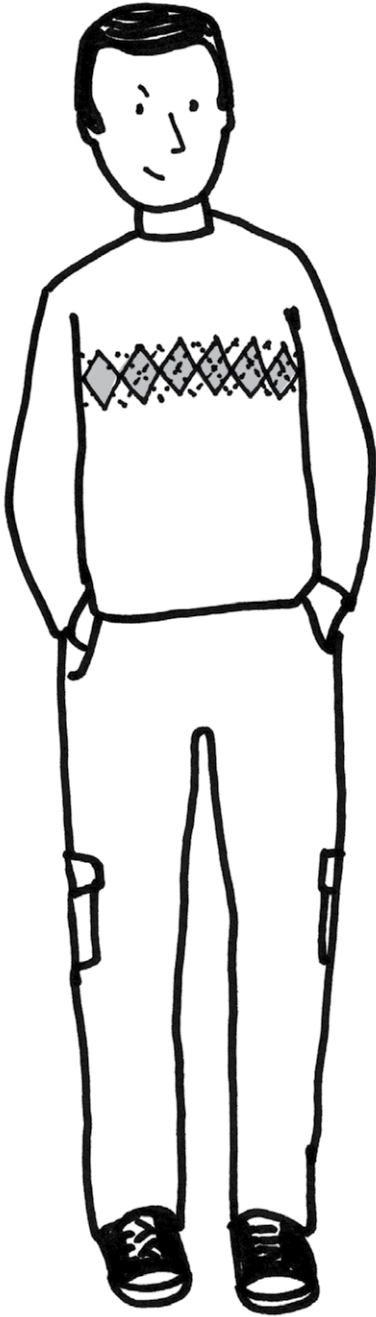

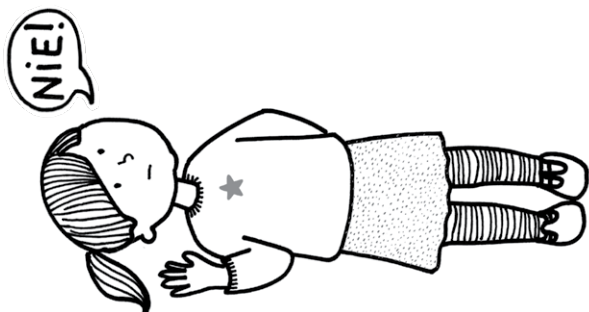
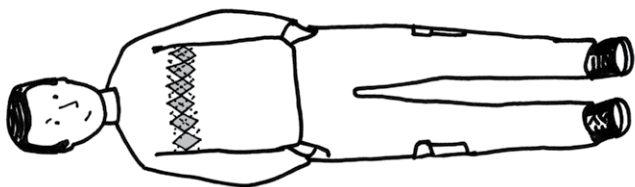
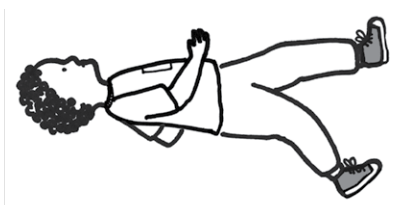
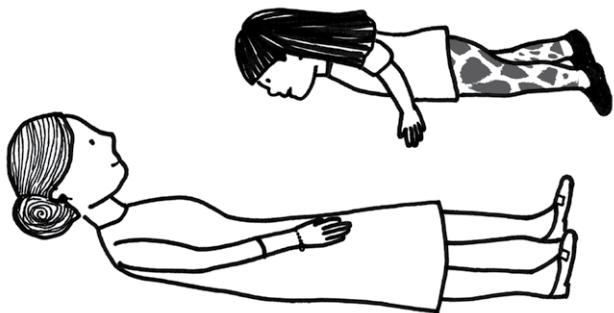

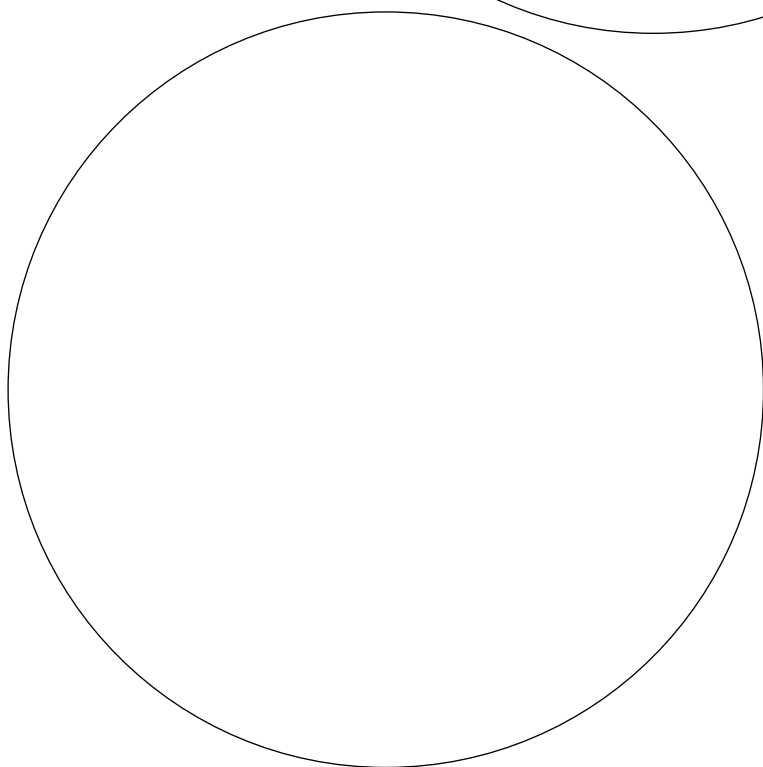
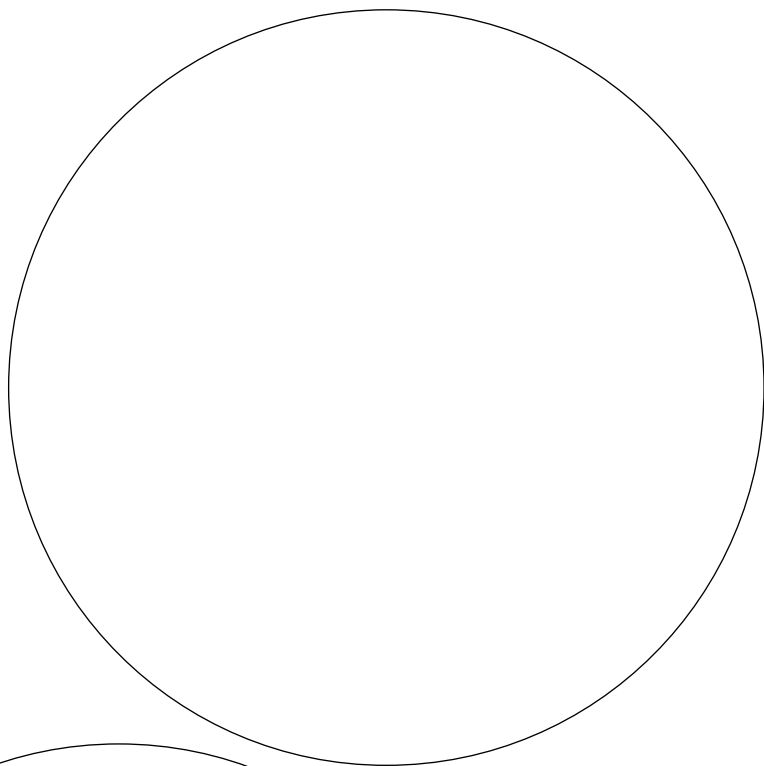

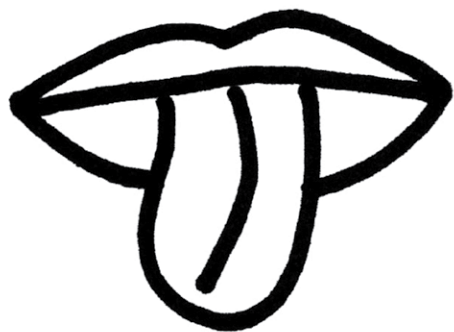

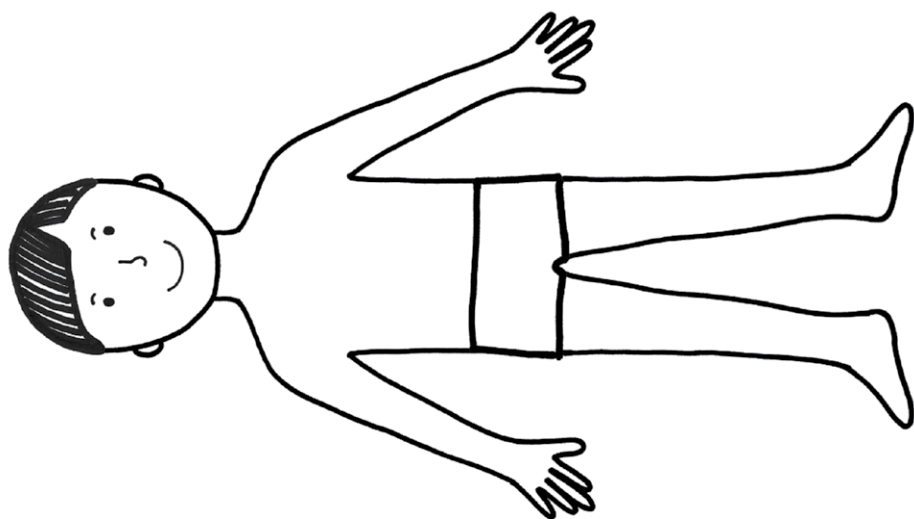
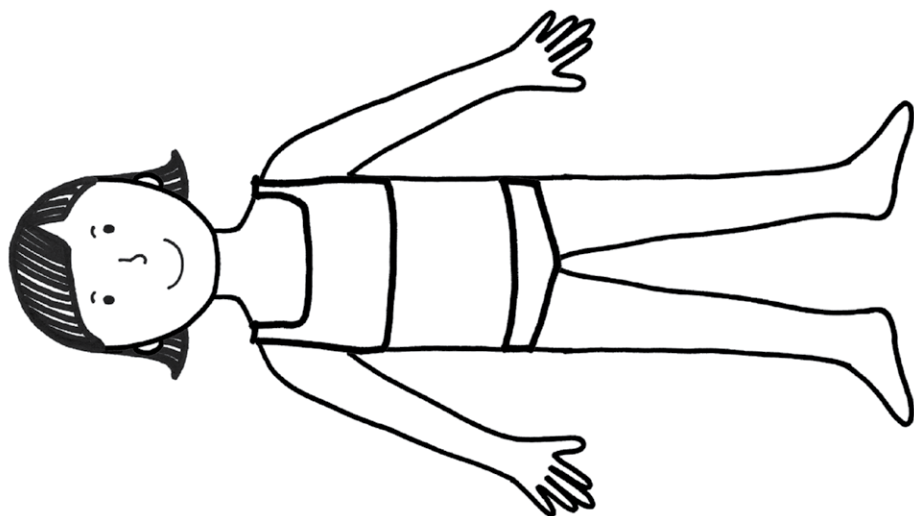

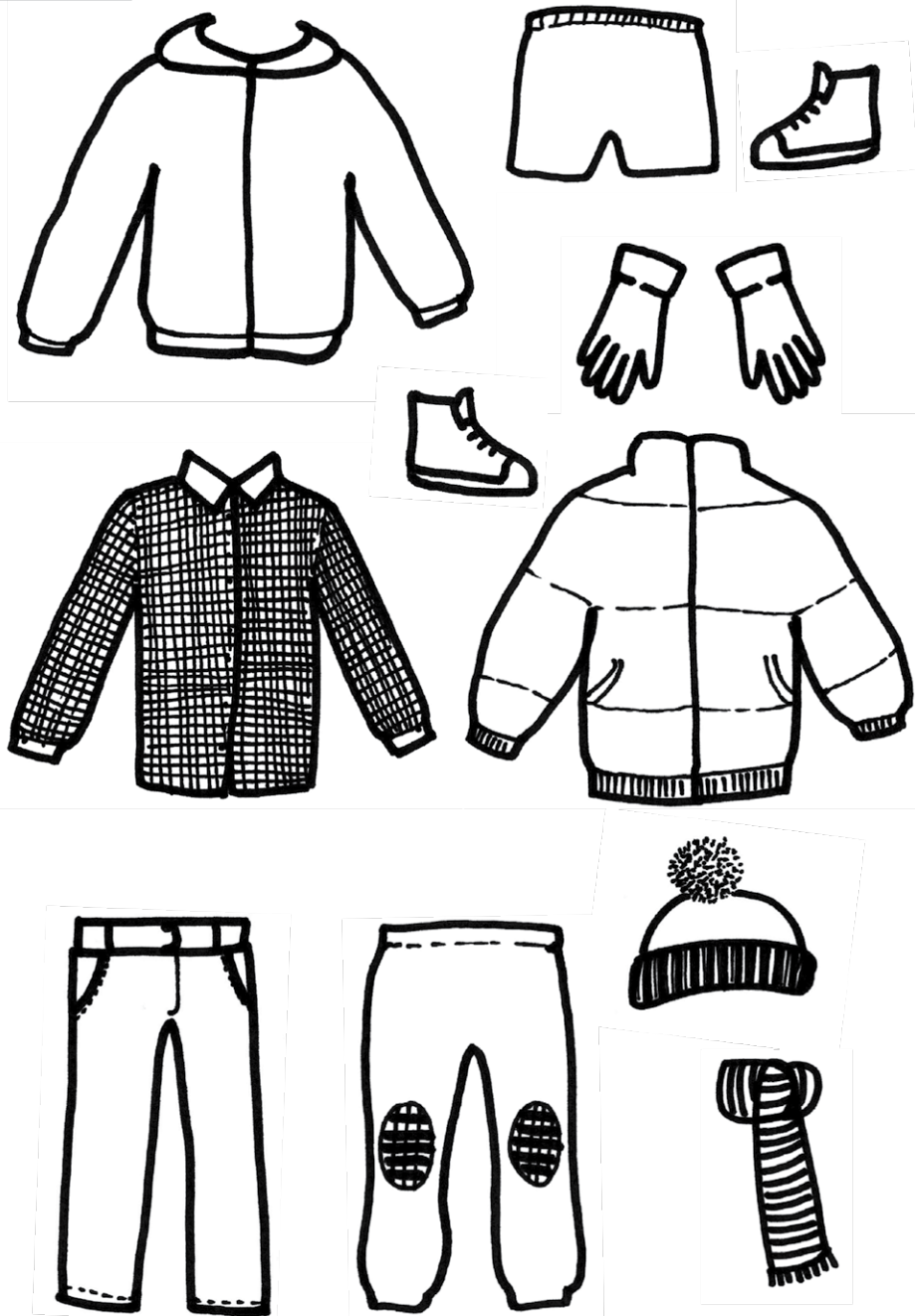

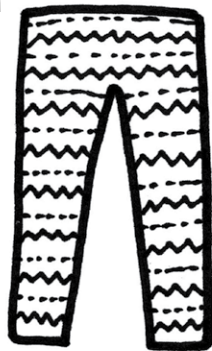
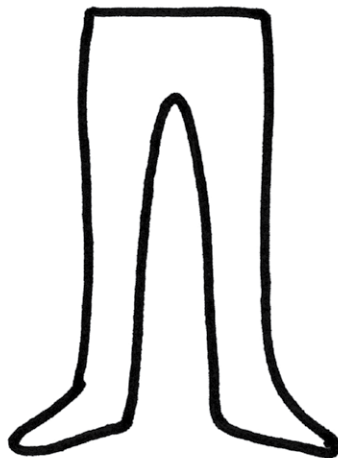

Sąsiad zaprosił Humorka do swojego mieszkania. Chciał pokazać mu różne zwierzaki, które ma w domu – świnkę morską, królika i patyczaki. Powiedział, że Humorek nie może o tym mówić rodzicom. Sąsiad obiecał też, że jeśli Humorek dotrzyma tajemnicy, to pokaże mu coś o wiele ciekawszego.

Czy to jest dobra czy zła tajemnica?

Minka i Humorek przygotowują prezent dla koleżanki, która ma urodziny. Umówili się, że nie zdradzą koleżance, co dostanie, żeby miała niespodziankę.

Czy Minka i Humorek mają dobry sekret?

Starszy kolega Humorka pokazał mu zdjęcia w komputerze, na którym byli panowie i panie bez ubrań. Kolega powiedział, żeby Humorek nie mówił o tym mamie ani tacie.

Czy to jest dobry sekret czy zły?

W przedszkolu Minka rysowała laurkę dla mamy, ale postanowiła, że to będzie jej mała tajemnica i że da laurkę mamie dopiero na drugi dzień, kiedy laurka będzie gotowa.

Jak myślicie, jaki to sekret?

Kolega z przedszkola popchnął Minke i zabrał jej zabawkę. Powiedział, że jak Minka powie o tym pani, to ją zbije.

Jaki to sekret? Czy można zatrzymać go i nie mówić pani?

Pan, który prowadzi zajęcia z tańca w grupie Minki, powiedział, że chce zobaczyć, co Minka ma pod spódniczką. Powiedział, żeby Minka się nie bała, bo nikt się o tym nie dowie i to będzie ich mała tajemnica. Minka nie chce już chodzić na tańce i nie wie, czy ma dochować tajemnicy i czy może powiedzieć o całej sytuacji mamie.

